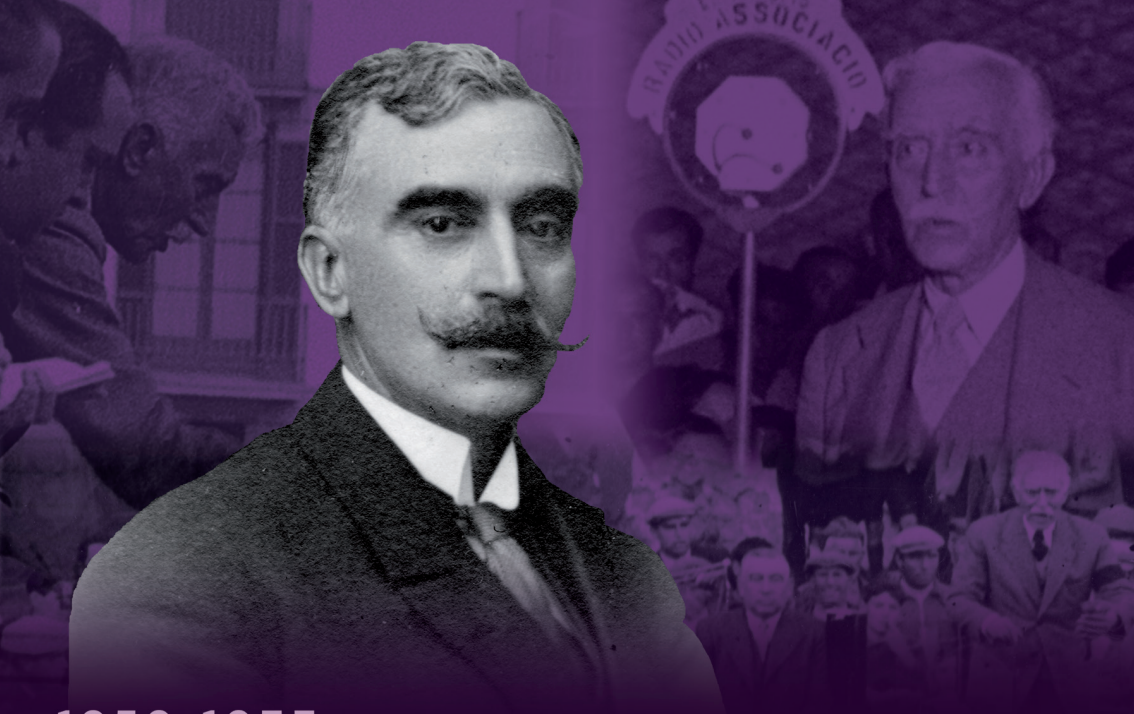

1859-1933

FRANCESC MACIÀ

**UNA CATALUNYA LLIURE,
JUSTA, PRÒSPERA I GLORIOSA**

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

EXPOSICIÓ ITINERANT

INAUGURACIÓ: VILANOVA I LA GELTRÚ, 16 NOVEMBRE 2008

DIRECCIÓ JOSEP VALL

ASSESSORAMENT HISTÒRIC JOSEP MARIA SOLÉ I SABATÉ

DOCUMENTACIÓ NATÀLIA LARA I ÀNGEL RAMOS

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA XAVIER SANZ

PROCEDÈNCIA DE LES IMATGES

AGA	Archivo General de la Administración, Alcalà d'Henares
AHCB	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
ANC	Arxiu Nacional de Catalunya, Sant Cugat del Vallès
ARF	Albert Roqué i Figols
BC	Biblioteca de Catalunya, Barcelona
CCSX	Centre Català de Santiago de Xile
CDMH	Centro de Documentación de la Memoria Histórica, Salamanca
CEC	Centre Excursionista de Catalunya, Barcelona
CHCC	Centre d'Història Contemporània de Catalunya, Barcelona
FJI	Fundació Josep Irla, Barcelona
FJL	Fons Josep Lladonosa, Alguairé
IAAH-AM	Institut Amatller d'Art Hispànic - Arxiu Mas, Barcelona
IEFC	Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya, Barcelona
MGF	Manel Giné i Freixes
MNAC	Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona
OCM	Orfeó Català de Mèxic, Mèxic DF
RST	Robert Surroca i Tallaferro
SO	Serra d'Or, Barcelona
UB-BPR	Universitat de Barcelona - Biblioteca del Pavelló de la República, Barcelona

DIPÒSIT LEGAL B-48810-2008

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

FRANCESC MACIÀ, UNA CATALUNYA LLIURE, JUSTA, PRÒSPERA I GLORIOSA 1859-1933

El 25 de desembre d'enguany s'esdevé
el 75è aniversari de la mort de Francesc Macià.
I el 21 d'octubre de l'any vinent els 150 anys
del seu naixement.

La confluència de les dues efemèrides
és una bona ocasió per retre homenatge
a la figura política més important i més estimada
de la història contemporània de Catalunya.

Per descobrir les claus que van dur
a un tinent coronel d'enginyers de l'exèrcit espanyol,
a esdevenir el líder de l'independentisme català.

Per conèixer amb més profunditat a qui millor va saber
expressar en paraules i fets el nostre somni col·lectiu:
«una Catalunya lliure, socialment justa,
econòmicament pròspera i espiritualment gloriosa».

Circa 1870
Francesc Macià
en una fotografia
d'estudi cap als deu
anys d'edat.
ANC-Fons Macià

FILL DE LA TERRA

1859-1876

Francesc Macià i Llussà neix el 21 d'octubre de 1859 a Vilanova i la Geltrú. Els pares, provinents de les Borges Blanques, s'hi han afincat fruit del modest negoci familiar, traginant oli de les Garrigues que s'embarca al port vilanoví.

Amb els anys el negoci evoluciona a l'exportació de vins a Amèrica. Això els proporciona una situació econòmica folgada que permet que Francesc —el segon de set germans— faci estudis de batxillerat a Vilanova mateix. Els estius la família fa estada a les Borges Blanques i el jove Macià col·labora a les feines del camp.

A finals del segle XIX, l'economia catalana es desenvolupa amb força, el comerç amb les colònies espanyoles és important, i Vilanova i la Geltrú és una **ciutat industrialitzada on hi abunda el diner gràcies, principalment, a l'exportació de teixits —velluts, fil i cotó— a l'illa de Cuba.** Des de la seva platja s'embarquen tots els productes procedents de les vinyes del Penedès destinats al comerç. Vi-

lanova bull d'activitats socials, de societats a institucions culturals, totes elles encapçalades per la burgesia liberal.

Les colònies espanyoles són un element vital de la vida vilanovina. Des de Cuba s'importen influències i tradicions, com l'estil de les noves cases o el mateix carnaval tan definitori de la capital del Garraf. **La gent s'identifica amb un exèrcit espanyol que defensa l'imperi colonial** —un important mercat per als productes catalans— i que ha donat figures tan carismàtiques com el general i polític Joan Prim o el pintor i militar vilanoví Joaquim de Cabanyes.

Això, i el prestigi social i polític, a l'època, de la carrera militar, duen el jove Macià a l'exèrcit.

Circa 1881-1882

Retrat de Francesc
Macià com a tinent
d'enginyers, quan
prestava servei a la
Secció Telegrafista
de Barcelona.

UN ENGINYER MILITAR COMPROMÈS AMB EL PAÍS 1876-1905

Francesc Macià inicia el 1876 —als 16 anys— els seus estudis a l'Acadèmia Militar de Guadalajara, i els acaba el 1879 amb el grau de tinent. És destinat a Barcelona, Madrid, Guadalajara, Sevilla, Ceuta i Jaén, i el 1887, ja com a capità, a la Comandància Militar d'Enginyers de Lleida. Aquí coneix a Eugènia Lamarca, filla d'una important família de terratinents, amb qui es casa l'any següent.

La Revolució Industrial que ha viscut Catalunya al llarg del segle XIX ha comportat canvis profunds en una economia fins aleshores eminentment agrària. Aquests canvis propicien la gènesi dels primers moviments socials progressistes i federalistes d'arrels profundament democràtiques i republicanes, connectats a les noves inquietuds i idees que s'estenen arreu d'Europa. És a la **tertúlia política del Casino Principal de Lleida**, que Macià sovinteja, **on escolta per primer cop a joves republicans d'esquerra** com Humbert Torres, Alfred Perenya o Pere Mies.

Al Casino sent un dia com el governador civil de Lleida, José Martos O'Neale, furibund anticatalà, fa uns comentaris despectius cap el país. Macià no el vol replicar com a militar. Se'n va a casa, es vesteix de civil i torna per expressar-li la seva indignació.

Com a enginyer militar s'ocupa d'un projecte molt rellevant pel país, el ferrocarril de la Noguera Pallaresa. I **gràcies a la seva iniciativa i influència aconsegueix que el Canal d'Aragó arribi fins Catalunya**. Macià, amb la seva empena, uneix a trenta-tres alcaldes de la zona regable i obté una audiència amb el rei Alfons XIII que dóna el vistiplau al projecte.

Macià és un militar integrat que no qüestiona el règim polític i du una vida còmoda i tranquil·la. Però alhora és una *rara avis*, **un militar amarat de catalanitat a qui el contacte amb la gent li ha donat un profund sentit social**.

23 de novembre de 1905

La il·lustració de Junceda que provocà l'assalt a la impremta i la redacció del *Cu-cut!* i *La Veu de Catalunya*.

RST

AL FRONTÓN CONDAL

- ¿Qué se celebra aquí, que hay tanta gente?
—El Banquet de la Victoria.
—¿De la victoria? Ah, vaya, serán paisanos.

ELS FETS DEL *CU-CUT!* 1905-1906

Un fet històric canvia radicalment la vida de Francesc Macià: els Fets del *Cu-cut!* El novembre de 1905 la Lliga Regionalista obté un important triomf a les eleccions municipals i ho celebra amb un àpat multitudinari, «El Banquet de la Victòria». El setmanari humorístic *Cu-cut!* publica una vinyeta de Joan G. Junceda que reflecteix el triomf de la Lliga i ironitza sobre la nul·la capacitat de l'exèrcit per celebrar victòries. En el record està la pèrdua vergonyant de les colònies de Cuba i Filipines en l'anomenat «desastre de 1898».

Un grup d'oficials de l'exèrcit espanyol, indignats amb l'acudit, i amb connivència amb alts comandaments militars i civils, **destruïxen la impremta i la redacció del *Cu-cut!* i del diari *La Veu de Catalunya***, baluards del catalanisme de la Lliga. És la resposta de la dreta militar i política a la llibertat d'opinió i de premsa.

Després d'aquesta acció anticatalana i il·legal, els militars demanen el suport als caps de les guarnicions de tot l'Estat. **Macià, tinent coro-**

nel d'enginyers a la Comandància de Lleida, s'hi nega i, a més, condemna públicament els fets, qualificant-los de «salvatge indisciplina», convertint-se, a partir d'aquest moment, en un personatge amb perfil propi en la vida política de Catalunya i l'Estat —el «militar civil»— i en un maleït dins l'exèrcit.

El govern suspèn les garanties constitucionals a la província de Barcelona i les Corts aproven la Llei de Jurisdiccions —amb els únics vots en contra de regionalistes i republicans— per la qual tota ofensa de paraula o escrit a l'exèrcit, la pàtria o els símbols espanyols ha de jutjar-se en consell de guerra. La Llei, que sotmet la sobirania del poder civil al militar, consagra l'intervencionisme de l'exèrcit en la vida política, plantant una llavor de conseqüències dramàtiques.

AHCBS

EL:POBLE:CATALÀ

Cts 5

VIC
D. Miquel Junyent

SOLIDARITAT CATALANA

1906-1907

Davant la nova situació d'excepcionalitat la majoria de les forces polítiques catalanes — regionalistes, federals, republicans, nacionalistes i carlins— menys els lerrouxistes, **s'apleguen en el moviment anomenat Solidaritat Catalana**, amb un programa, redactat per Enric Prat de la Riba, que es presenta l'abril de 1906 i que demana la derogació de la Llei de Jurisdiccions i la descentralització de l'Estat en favor de les «regions».

L'abril de 1907 hi ha eleccions a Corts i des de Solidaritat Catalana, liderada per Francesc Cambó, **es proposa a Francesc Macià que en sigui candidat**, la qual cosa accepta. L'exèrcit el pressiona perquè no ho faci i el trasllada precipitadament a Santoña (Santander) com a director d'obres del penal del Dueso.

Malgrat les contínues pressions, també del seu sogre, Agapito Lamarca, delegat a Lleida del Partido Conservador, d'Antonio Maura, que li demana que es presenti per la seva opció, Macià, que ja ha donat la seva

paraula, no canvia d'opinió. **La seva fermesa sacseja tot el país.**

Es presenta com a candidat per dos districtes: les Borges Blanques, poble natal dels seus pares, i Barcelona. I aconsegueix les dues actes, en el context d'un **triomf espectacular de Solidaritat Catalana que assoleix 41 dels 44 escons en joc a Catalunya.**

Els seus caps a l'exèrcit li exigeixen que renunciï a la carrera política o a la militar, sinó li serà aplicat un tribunal d'honor per expulsar-lo. A contracor, després de 31 anys, 4 mesos i 21 dies de serveis, **Macià tria ser lleial amb els seus principis i sol·licita la seva baixa de l'exèrcit espanyol.**

La premsa es fa un ampli ressò de l'afer Macià. Els catalans comencen a sentir admiració per aquest **home íntegre que no abandona els seus ideals.** Un home valent, amb qui molts ja s'hi comencen a identificar.

Circa 1915

Retrat de Francesc Macià com a diputat solidari.

FJL-Fons Macià

UN DIPUTAT VENERAT

1907-1916

La suma de sensibilitats de Solidaritat Catalana l'han portat a confeccionar un programa de mínims assumible per tothom. S'obvien els problemes socials que Catalunya té plantejats i que donen lloc el 1909 a la **Setmana Tràgica**, que justament precipita la fi del moviment solidari.

Francesc Macià, però, continuarà fidel a la filosofia «solidària» de defensa dels interessos de Catalunya per damunt dels partits. Comptarà per a això amb el **suport incondicional dels seus electors del districte de les Borges Blanques que el reescolliran diputat al Congrés ininterrompudament** el 1910, 1914, 1916, 1918, 1919, 1920 i 1923.

Tot i que membre de la Lliga Regionalista, fins que es dóna de baixa el 1912, **Macià actuarà sempre de facto com a diputat independent, amb una honradesa a tota prova, i dins unes coordenades cada cop més catalanistes**, que el fan acostar-se, sense militar-hi, a la Unió Federal Nacionalista Republicana, de Josep Maria Vallès i Ribot,

Jaume Carner i Pere Coromines, i a la Unió Catalanista de Domènec Martí i Julià.

El 1914 el catalanisme aconsegueix una valuosíssima fita amb la creació de la **Mancomunitat de Catalunya**, una institució que, presidida per Enric Prat de la Riba, agrupa les quatre diputacions provincials i permet desenvolupar al llarg d'una dècada una important feina en infraestructures territorials, socials i culturals.

Macià continua evolucionant políticament i **es preocupa cada cop més pels problemes socials**, xocant continuament amb la política «madrilenya». El 1915, desenganyat amb la poca utilitat de l'acció parlamentària per transformar i regenerar el sistema corrupte de la Restauració Borbònica, **renuncia a l'acta de diputat en una sonora intervenció al Congrés**, que lluny de produir rebuig obté el favor d'un poble que estima la seva noblesa i honestat.

L'Estat Català ★

PUBLICACIÓ DE ORIENTACIÓ NACIONAL

Direcció: FRANCESC MACIÀ, Diputat

Redacció y Administració:

FEDERACIÓ DEMOCRÀTICA NACIONALISTA

Sant Honorat, 7.ª pral.

DE VALERA

Endreça

GANDHI

ESTAT CATALÀ, publicació, vol tenir per a vosaltres, races germanes en l'ideal d'alliberació, unes paraules de veritable cordialitat que exterioritzin el nostre afecte i segellin la nostra solidaritat de pobles oprimits.

IRLANDA. Per tu, doncs, germana Irlanda, el nostre amor i la nostra admiració.

T'estimem, però t'envegem alhora. Tu has donat al món la sensació més alta de l'heroisme. i no n'hi havia prou del nom de Torency Macswiney, que darrerament i per un més enllà de llibertat, un altre nom germà ofereixes en sacrifici: Mary Macswiney.

Germana Irlanda: D'aquesta terra aspra, aixuta d'ideal, reb el salut dels nacionalistes radicals catalans.

L'INDIA ANGLESÀ. Per tu, raça que esperes amb tossuda obstinació, la noble victòria. Per vosaltres, *els hindous*, que us sentiu subjugats per l'imperi anglès i aspireu a l'assoliment de vostra llibertat nacional, el nostre cor i la nostra ànima és amb vosaltres. Què hi fa que sigueu allunyats d'aquesta terra catalana? Nosaltres, que no som exclusivistes, ens sentim enduts per la simpatia que ens inspireu, pel sol fet de lluitar per la dignitat vostra.

Tu, germana Irlanda; vosaltres, germans de la terra del Indou-Kouck, l'hora de la desitjada redempció arribarà, inevitablement; llavors, tres races redivives entraran a la vida del món, aportant la seva col·laboració a l'obra de progrés i civilització humanes.

PER CATALUNYA

Fendim les ones, tal guerrers d'abans;
—de nou l'història que'ns vegi avançant—
volguem ésser-hi entre els pobles més grans.
Per Catalunya, els fanals ben endalt
fendim les ones, tal guerrers d'abans.

15 de desembre
de 1922

L'Estat Català fou
dirigit per Francesc
Macià.

AHCB

L'EVOLUCIÓ INDEPENDENTISTA

1916-1923

El 1916, en plena Primera Guerra Mundial, Macià visita durant un mes, com a **corresponsal de guerra de *La Publicidad***, el front **aliat a França, on hi lluiten centenars de voluntaris catalans** esperançats que la victòria aliada acabi amb les monarquies més reaccionàries d'Europa i deslliuri les nacionalitats oprimides.

El 1917 participa a Barcelona a l'Assemblea de Parlamentaris, que vol respondre a la suspensió de sessions de les Corts decretada pel Govern. Les propostes rupturistes de Macià només obtenen el suport de Marcel·lí Domingo, per la qual cosa s'implica en un **intent insurreccional amb elements de la CNT**, que l'obliga a exiliar-se a la Catalunya Nord. El 1918 torna per explicar la seva posició al Congrés dels Diputats i per veure com és refusat un projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya proposat des de la Mancomunitat.

La Primera Guerra Mundial acaba amb la victòria aliada i la instauració d'un **nou ordre**

internacional marcat per la recent **Revolució Russa** i per la doctrina del president nord-americà Woodrow Wilson de **reconeixement del dret a l'autodeterminació**, que permet el naixement de nous estats com Finlàndia, Txecoslovàquia o Polònia.

En aquest context, i amb l'exemple recent de la lluita d'Irlanda per la seva independència, Macià funda les primeres organitzacions «separatistes» catalanes: el 1919, la **Federació Democràtica Nacionalista**, i el 1922, **Estat Català**, inicialment més una plataforma «militar» que no pas un partit polític.

L'aventura colonial espanyola al nord d'Àfrica pateix una severa derrota a Annual davant els rifenys d'Abd-el-Krim. La crisi política de la desfeta soscava la monarquia d'Alfons XIII, i provoca, el setembre de 1923, el cop d'estat i la **Dictadura del general Miguel Primo de Rivera**, avalats pel propi rei en una sortida endavant.

Moscou, novembre de 1925

Francesc Macià a la muralla del Kremlin.

ANC-Fons Macià

ORGANITZANT LA REVOLTA

1923-1926

La Dictadura de Primo de Rivera elimina els partits polítics a tot l'Estat, persegueix els militants d'esquerres i els catalanistes, dissol la Mancomunitat de Catalunya i **prohibeix l'ús públic de la llengua i la bandera catalanes**.

Macià, convertit ja en líder de l'independentisme català, és un perillós oponent pel règim dictatorial espanyol que n'ordena la seva detenció. L'octubre de 1923 pren de nou el camí de l'exili cap a França, i **estableix a París, des del febrer de 1924, el centre de les seves activitats contra la Dictadura**. L'acompanyen dotzenes d'activistes d'Estat Català i des d'aquest moment, i de manera inseparable durant tot l'exili, el jove poeta i escriptor Ventura Gassol.

El gener de 1925 crea a París el **Comitè d'Acció de la Lliure Aliança**, amb la participació d'Estat Català, nacionalistes bascos, comunistes i anarcosindicalistes de la CNT, per enderrocar la Dictadura.

El manteniment de la infraestructura dels activistes exiliats, les publicacions i els proveïments bàsics per a muntar un exèrcit de voluntaris és costosa i Macià en fa front amb la seva fortuna familiar, per això, l'abril de 1925, amb la finalitat de recaptar fons, emet l'anomenat **Emprèstit Pau Claris**, en nom del govern provisional català, per més de vint milions de pessetes, xifra enorme en aquest temps, que no obté l'èxit que esperava.

L'octubre de 1925 viatja a Moscou per demanar suport a la Internacional Comunista, entrevistant-se amb dos dels seus màxims dirigents: Nikolai Bukharin i Grigori Zinóviev. Malgrat les bones paraules i les promeses d'ajut, Macià marxa de la Unió Soviètica un mes després sense haver obtingut cap compromís concret.

París, 20-22 de gener de 1927

Una part dels inculpats en el judici pels Fets de Prats de Molló.

D'esquerra a dreta i obviant els gendarmes. Primera fila: Josep Morella, Pere Morella, Arturo Rizzoli i Francesc Macià. Segona fila: Josep Rovira, Roc Boronat, Juli Figueras i Martí Vilanova. Tercera fila: Ernest A. Dalmau, Ramon Fabregat, Ventura Gassol, Josep Esparch, Lluís Morella, Josep Bordas de la Cuesta i Artur Corominas. Davant de Macià i mig tapat, l'advocat Henry Torrès.

ELS FETS DE PRATS DE MOLLÓ I LA INTERNACIONALITZACIÓ DEL PLET CATALÀ 1926-1927

El desig de Macià per aconseguir la llibertat de Catalunya no troba altra sortida que la lluita armada. Proposa un pla militar als centenars de joves exiliats d'Estat Català: entrar per sorpresa a Catalunya amb dues columnes de combatents des de Prats de Molló i Sant Llorenç de Cerdans per tal **d'alliberar Olot i proclamar la República Catalana.**

La gesta hauria de produir un alçament popular a tot Catalunya, amb la revolta dels joves a punt d'ingressar al servei militar, acció que estaria combinada amb l'inici d'una vaga general a Barcelona, impulsada per la CNT.

Macià, però, no compta amb prou homes i recluta a un **grup d'antifeixistes italians** al capdavant dels quals hi ha Ricciotti Garibaldi, nét de Giuseppe Garibaldi, un dels mítics herois de la unificació italiana. Aquest resulta ser un **agent secret de Mussolini** i denuncia el pla a la policia francesa. La traïció suposa la **detenció dels 129 expedicionaris a Prats de Molló el novembre de 1926.**

La majoria són expulsats a Bèlgica i només els caps són imputats i jutjats.

El procés contra els conjurats catalans té un fort impacte a l'opinió pública francesa. L'escriptor Paul Valéry i la comtessa de Noailles són algunes de les personalitats que donen recolzament a Macià. Gràcies a la defensa del prestigiós advocat Henry Torrès, **el judici acaba amb una condemna simbòlica:** multa de 200 francs i dos mesos d'arrest per tinença il·lícita d'armes, però també l'expulsió del territori francès.

La insurrecció ha estat un fracàs militarment però un èxit propagandístic que situa Catalunya en el primer pla de l'opinió pública internacional i que engrandeix encara més el carisma de Macià, fins a convertir-lo en el símbol de la lluita del poble català per la seva llibertat enfront la Dictadura de Primo de Rivera.

Santiago de Cuba, setembre de 1928

Francesc Macià i Ventura Gassol, rebuts al Centre Català.

AMBAIXADOR DE LA CATALUNYA REBEL

1927-1931

Francesc Macià i Ventura Gassol, que són acollits a Brussel·les gràcies a Emile Vandervelde, president de la Internacional Obrera i Socialista, realitzen durant el 1928 un **viatge de propaganda invitats per les comunitats catalanes d'Amèrica**. Visiten Montevideo, Buenos Aires, La Plata, Mendoza, Rosario, Córdoba, Valparaíso, L'Havana, Santiago de Cuba, Guantánamo i Nova York, superant els entrebancs que continuament produeix la diplomàcia espanyola.

A Amèrica escampen la bona nova de la independència i recapten diners per la causa. Però la fita més important és l'aprovació, el 2 d'octubre de 1928, del «**Projecte de Constitució Provisional de la República Catalana**», al Casal Català de l'Havana, per l'Assamblea del Partit Separatista Revolucionari de Catalunya. El text esdevé el primer projecte modern de carta magna d'un Estat català.

A l'Estat espanyol, la Dictadura es va desprestigiant dia rere dia arrosegant amb ella a la monarquia. Alfons XIII deixa caure Primo

de Rivera i intenta una tímida obertura política nomenant nou cap del govern al general Dámaso Berenguer. Estat Català comença a actuar de nou a l'interior, —amb el nom d'Amics de Macià— i signa l'agost de 1930, a través de Jaume Aiguader, el transcendental **Pacte de Sant Sebastià**, una conjunció de les forces republicanes de tot l'Estat per propiciar la caiguda de la monarquia i l'accés de les nacionalitats a l'autonomia política.

El setembre de 1930 Macià, que no ha estat inclòs en els indults atorgats durant aquest any, es presenta a Barcelona en un cop d'efecte. El governador civil prefereix retornar-lo a la frontera abans que detenir-lo. Convertit en símbol de la campanya per l'amnistia la seva figura adquireix una enorme popularitat, permetent la seva **torrada definitiva el febrer de 1931 en olor de multituds**.

Barcelona, 12 d'abril de 1931

Jaume Aiguader, Lluís Companys i Francesc Macià
a un col·legi electoral de Gràcia.

Josep Maria Sagarra / ANC-Fons Sagarra

LA FUNDACIÓ D'ESQUERRA

1931

La monarquia busca una sortida al fracàs del període dictatorial i convoca a correu a unes eleccions municipals. En aquestes coordenades, **del 17 al 19 març de 1931**, se celebra a Sants la Conferència d'Esquerres Catalanes, en la qual **es funda Esquerra Republicana de Catalunya**, com a confluència i síntesi de les diferents tendències del catalanisme republicà d'esquerres, com són: l'independentisme **d'Estat Català** que encapçala Francesc Macià; el republicanisme federal del **Partit Republicà Català** que dirigeix Lluís Companys; el socialisme democràtic del grup del **setmanari L'Opinió**, de Joan Lluhí i Vallescà; i moltes agrupacions locals i comarcals com la Joventut Republicana de Lleida, el Foment Republicà Nacionalista de Reus o la Federació Republicana Socialista de l'Empordà.

Els principis del nou partit són: el reconeixement de la personalitat nacional de Catalunya; la federació amb els altres pobles ibèrics; la defensa dels drets de l'home i del ciutadà; i la socialització de la riquesa a be-

nefici de la col·lectivitat. El programa social propugna: llibertat sindical, dret de vaga, salari mínim, jornada de vuit hores, vacances obligatòries, assegurances i jubilació obrera, i escoles de treball. **Francesc Macià n'és elegit líder.**

Tres setmanes després de la seva fundació Esquerra ha d'afrontar unes **eleccions municipals**. Després de dubtes sobre si és prou sòlida per anar a les eleccions tota sola, i d'haver estat rebutjada per altres forces, **Esquerra acorda presentar-se en coalició amb la Unió Socialista de Catalunya**, amb un programa que aposta per un inequívoc canvi de règim de Monarquia a República, per l'assoliment de l'autonomia de Catalunya i per profundes reformes socials.

Barcelona, 14 d'abril de 1931

Francesc Macià proclama la República Catalana
des del balcó del Palau de la Generalitat.

Merletti / IEFC

DE LA REPÚBLICA CATALANA A LA GENERALITAT

1931

El diumenge 12 d'abril, contra pronòstic, el vot obrer, menestral i pagès es decanta per Esquerra, pel seu programa rupturista de reforma política i social, de regeneració democràtica i de llibertat nacional així com pel lideratge carismàtic de Francesc Macià, esdevingut símbol de la dignitat del poble català.

Esquerra guanya les eleccions municipals i d'aquesta manera esdevé la nova força del catalanisme popular iniciant una hegemonia política que mantindrà durant tot el període republicà.

Un cop coneguts els resultats, el dimarts **14 d'abril**, en una acció de gosadia i intuïció política Lluís Companys, regidor electe i líder de la llista triomfant a Barcelona, proclama la República des del balcó de l'Ajuntament. Poc després **Francesc Macià va un pas més enllà i en una decisió audaç i arriscada proclama la República Catalana, com a Estat integrant de la Federació Ibèrica.**

Els fets consumats a la capital catalana són acceptats a contracor pel govern provisional de la nova República espanyola. Prefigurat un Estat federal, la futura negociació es fa des d'una posició de força i ambició catalana. Tres dies de converses amb els enviats pel govern provisional espanyol donen com a resultat la **restauració del govern autònom suprimit fa més de 200 anys: la Generalitat de Catalunya**, que queda presidida pel líder d'Esquerra, Francesc Macià.

El crit popular «Visca Macià, mori Cambo» simbolitza l'aval d'un poble exultant, a l'estratègia del victoriós catalanisme d'esquerres que, amb una actitud de valentia i fermesa, ha aconseguit en poques hores, un **canvi de règim sense vessar una gota de sang**, i una autonomia política que el catalanisme conservador de la Lliga Regionalista portava anys demanant infructuosament a la monarquia espanyola.

Barcelona, 10 de setembre de 1932

Francesc Macià i Lluís Companys són rebuts triomfalment a la Plaça de Sant Jaume després de l'aprovació de l'Estatut d'autonomia a les Corts espanyoles.

Lluís Torrents / AGA

PRIMAVERA REPUBLICANA

1931-1932

Són temps d'il·lusió col·lectiva. Tot sembla possible, però tot s'esdevé en una conjuntura espanyola, europea i mundial plena de perills totalitaris.

Catalunya es dota d'un Estatut, —redactat a Núria— que en el referèndum del 2 d'agost de 1931 és votat favorablement per 595.205 homes (99,25%). A més, les dones, encara sense dret a vot, no es resignen a no ser també protagonistes del canvi històric, i recullen 381.911 signatures de suport.

El recolzament massiu rebut enforteix la posició catalana, però l'eufòria generalitzada no enganya els parlamentaris. Saben que a les Corts espanyoles caldrà fer política de passadís, de camaraderia republicana i de fortalesa per aconseguir l'aprovació de l'Estatut. Macià personalment, acompanyat de la plana major del republicanisme català, du l'Estatut a les Corts amb una mà estesa i declarada magnificència.

Després d'un procés de refredament —cal aprovar abans la Constitució republicana, diuen a Madrid, la qual cosa s'esdevé el desembre de 1931— s'inicia una **ferotge campanya contra l'Estatut i les llibertats de Catalunya** liderada per la dreta mediàtica i política espanyola. El clima es fa irrespirable i acaba l'agost de 1932 amb un intent de cop d'estat per part del general José Sanjurjo que només triomfa a Sevilla.

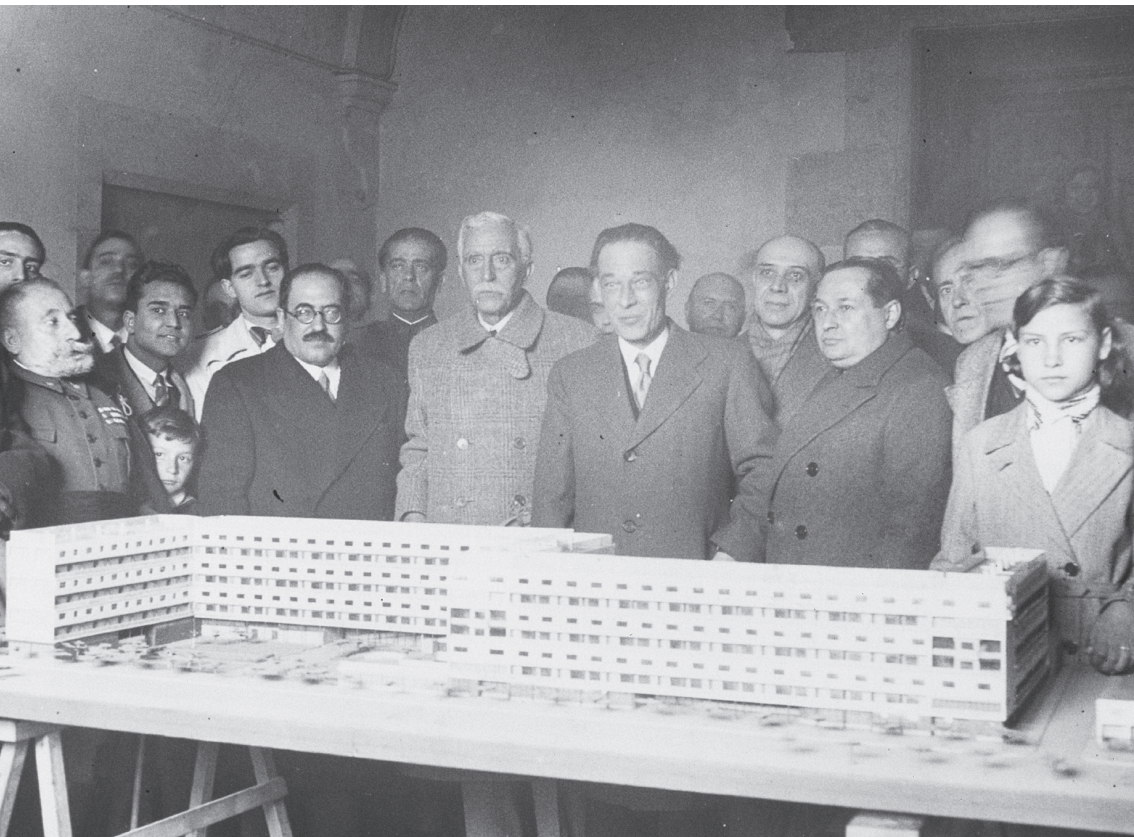
Això accelera la discussió de l'Estatut, que **finalment s'aprova a les Corts el setembre** —rebaixat respecte el plebiscitat pel poble de Catalunya— amb el vot favorable de catalans, bascos, gallecs i l'esquerra espanyola i el vot contrari de la dreta.

El novembre de 1932 tenen lloc les **primeres eleccions de la història al Parlament de Catalunya**. Esquerra, coaligada amb la Unió Socialista de Catalunya, les guanya amb majoria absoluta. El 6 de desembre **Francesc Macià és investit president de la Generalitat**.

Barcelona, 12 de març de 1933

El governador civil de Barcelona, Claudi Ametlla, el president de la Generalitat, Francesc Macià, l'alcalde de Barcelona, Jaume Aiguader i el conseller de Treball i Obres Públiques, Francesc Xavier Casals, davant la maqueta de la Casa Bloc, de l'avinguda Torras i Bages de Sant Andreu, en el dia que es col·locà la primera pedra d'aquest edifici emblemàtic projectat pel GATCPAC.

Pérez de Rozas / AHCB

UNA INCIPIENT OBRA DE GOVERN

1931-1933

El lideratge de Francesc Macià i Esquerra al capdavant de la Generalitat significa una il·lusió en l'imaginari col·lectiu insuperable.

L'Estatut d'autonomia permet la recuperació i restauració simbòlica i física del Palau de la Generalitat i d'una cambra parlamentària, seus del poder civil i de la sobirania popular.

El govern de la Generalitat porta a terme **una extensa obra de govern**, moderna, de progrés i de transformació social i econòmica. I amb la constitució del Parlament, utilitzant les paraules pronunciades per Macià en la seva investidura, Catalunya torna a celebrar de nou «Corts nostres, que dictaran lleis nostres, en llengua nostra».

En un any escàs, des de les eleccions del novembre de 1932, **el Parlament desenvolupa una activitat legislativa ingent**, en camps tan importants pel desenvolupament social com les polítiques d'igualtat, l'educació, la salut, la cultura o la reforma agrària, aprofitant-se les lleis següents: Llei del Consell de Cultura de la Generalitat; Llei de la resolució

de conflictes dels Contractes de Conreu; Llei sobre serveis d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Artístic i Científic de Catalunya; creació de l'Institut d'Acció Social i Universitària i Escolar de Catalunya; creació de l'Institut de l'Atur Forçós; creació de la Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperatiu; Llei de salinitat d'aigües...

I s'inicien els tràmits parlamentaris de moltes altres: Llei sobre la igualtat jurídica de la dona i dels cònjuges; Llei de majoria i habilitació d'edat; Llei de base de la Cooperació; Llei Municipal; Llei sobre el Tribunal de Cassació de Catalunya; Llei de la Divisió Territorial de Catalunya...

Després de més de 200 anys d'una derrota militar, Catalunya comença a recuperar el seu autogovern.

Barcelona, 15 de febrer de 1936

La memòria de Francesc Macià ha estat reivindicada permanentment des de la seva mort. La seva imatge fou un dels reclams més reeixits de l'exitosa campanya electoral del Front d'Esquerra.

SO

MITE EN LA VIDA I EN LA MORT

1933-2008

El desembre de 1933 Francesc Macià pateix una obstrucció intestinal que es complica després d'una intervenció quirúrgica. **El dia de Nadal mor** a la seva residència de la Casa dels Canonges, al Palau de la Generalitat, als 74 anys. El seu enterrament al Cementiri de Montjuïc, dos dies després, esdevé una manifestació de dol ciutadà imponent que omple de gent els carrers de Barcelona per on passa la comitiva fúnebre.

La mort inesperada del president Macià corprèn la societat catalana. Per substituir la seva figura enlairada i el seu simbolisme en l'imaginari col·lectiu, tant al capdavant de la Generalitat com d'Esquerra, Lluís Companys és l'escollit. És el millor candidat tant per la seva relació amb el món del treball i el camp català com per la seva àmplia trajectòria política reconeguda des de totes les sensibilitats del catalanisme republicà.

No es pot dir que Macià esdevingui un mite després de la seva mort, perquè Macià ja era un mite en vida. La seva trajectòria extraordinària l'havia convertit en una

personalitat venerada pels correligionaris i respectada pels adversaris. Poques figures polítiques han gaudit en vida i en la mort de l'acceptació popular que va tenir i encara té Francesc Macià en el nostre imaginari col·lectiu.

Una estima que es fa palesa amb el nom venerable de **«l'Avi»** amb què el va batejar el poble. Perquè va veure en ell al «pare de la pàtria», a un **home honest, íntegre i noble** que no va dubtar mai a arriscar el seu nom, la seva carrera, el seu patrimoni i fins i tot la seva vida, **per fer possible un horitzó col·lectiu de justícia social i llibertat nacional.**

A FRANCESC MACIÀ

Per la pàtria ben lliure, que vos heu creada
amb el gest del miracle al·lucinant
tots els cors catalans amb la sang aturada
tots s'acoblen al vostre voltant

Josep Maria de Sagarra

14 d'abril de 1931

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

www.irla.cat

www.memoriaesquerra.cat

